

Jorge Luis Borges

O klasikih

Malo je disciplin, ki bi bile zanimivejše od etimologije; to pa zato, ker gre za nepredvidljive preobrazbe prvotnega pomena besed v času. Spričo teh preobrazb, ki tu in tam lahko mejijo na protislovja, nam pri razjasnjevanju nekega pojmovanja izvor neke besede bolj malo, če sploh kaj, koristi. Vednost, da *kalkul* v latinščini pomeni kamenček in da so te pred izumom številk pitagorejci uporabljali za računanje, nam nič ne pomaga pri razvozlanju skrivnosti algebre; vednost, da je bil *hipokrit* igralec, oseba pa *maska*, ni posebno dragocena za preučevanje etike. Podobno je pri poskusu določitve tistega, čemur danes pravimo "klasično", docela neuporabno dejstvo, da ta pridevnik izvira iz latinske besede *classis*, ladjevje, ki je pozneje prevzela pomen reda. (Mimogrede se spomnimo analogne oblike *ship-shape*.)

Kaj je danes klasična knjiga? Pri roki imam Eliotove, Arnoldove in Sainte-Beuove definicije, ki so brez dvoma razumne in poučne; prav rad bi se strinjal s tako slavnimi pisci, vendar se ne bom skliceval nanje. Kar precej nad šestdeset jih imam; pri mojih letih so naključja ali novosti manj pomembni od tistega, kar sami štejemo za resnično. Omejil se bom torej na izjavo svojih misli o tej zadevi.

Moja prva spodbuda je bila neka Zgodovina kitajske književnosti (1901) Herberta Allena Gilesa. V drugem poglavju sem prebral, da je eno od petih kanonskih besedil, ki jih je uredil Konfucij, Knjiga premen ali I Ching, sestavljen iz štiriinšestdesetih heksagramov, ki povzemajo vse kombinacije šestih pretrganih oziroma nepretrganih črt. Ena od shem je, denimo, sestavljena iz dveh nepretrganih črt, ene pretrgane in spet dveh nepretrganih, navpično naloženih druga nad drugo. Neki prazgodovinski

cesar naj bi jih bil odkril na oklepu ene od svetih želva. Leibniz je menil, da ti heksagrami predstavljajo neki binarni številčni sistem; drugi so v njih slutili neko enigmatično filozofijo; spet drugi, med njimi Wilhelm, so jih tolmačili kot inštrument za prerokovanje prihodnosti, saj štiriinšestdesetero figur ustreza štiriinšestdesetim fazam vsakršnega podjetja ali procesa; nekateri so menili, da gre za slovar nekega plemena; drugi, da gre za koledar. Spominjam se, da je Xul-Solar ponavadi rekonstruiral besedilo s paličkami ali vžigalicami. Med tujci Knjiga premen tvega, da se bo zdela navadna *chinoiserie*; toda tisočletja so jo rodovi zelo izobraženih ljudi vedno znova pobožno prebirali in jo bodo še brali. Konfucij je svojim učencem izjavil, da bi, če bi mu usoda naklonila še sto let življenja, polovico posvetil preučevanju Knjige premen in njenih komentarjev, t. i. kril.

Namenoma sem izbral skrajn primer, torej branje, ki zahteva dejanje vere. Zdaj pa k moji tezi. Klasična je tista knjiga, ki jo je neki narod ali skupina narodov ali širni čas sklenil brati, kot bi na njenih straneh vse bilo premišljeno, usodno, globoko kot vesolje in zmožno neskončnih interpretacij. Kot je pričakovati, se takšne odločitve razlikujejo med seboj. Za Nemce in Avstrijce je *Faust* genialno delo; za druge je ena slavnejših oblik dolgočasia, enako kot Miltonov drugi Raj ali Rabelaisova dela. Knjige, kot so Jobova, pa Božanska komedija, Macbeth (zame osebno tudi nekatere nordijske sage), obetajo dolgotrajno nesmrtnost, toda o prihodnosti ne vemo ničesar – samo to, da bo drugačna od sedanjosti. Ta ali ona prednostna izbira bi kaj lahko bila vraža.

Ne čutim poklica za ikonoborca. Tam okoli leta 1930 sem pod vplivom Macedonia Fernandezja menil, da je lepota pravica, ki je pridržana peščici piscev; zdaj vem, da je vsakdanja in da preži na nas iz neprisiljenih, naključnih strani poprečneža, iz pouličnega pogovora. Moje nepoznanje malajske ali madžarske književnosti je torej popolno, vendar sem prepričan, da bi, če bi mi čas naklonil priložnost, da se poglobim vanju, našel v njiju vso hrano, ki jo potrebuje duh. Razen jezikovnih ovir stojijo na poti tudi politične ali geografske. Burns je na Škotskem klasik; južno od reke Tweed je manj zanimiv od Dunbara ali Stevensonja.

Slava poeta je, skratka, odvisna od vznemirjenja ali ravnodušnosti: apatije rodov brezimnih ljudi, ki jo tehtajo v samoti svojih knjižnic.

Čustva, ki jih vzbuja literatura, so nemara večna, vendar se morajo njena sredstva nenehno spreminjati, vsaj neznatno, da ne bi izgubila svoje moči. Ta se namreč obrabljajo ob spoznavanju bralca. Odtod nevarnost trditve, da obstajajo klasična dela in da bodo to vedno ostala.

Vsako dvomi o svoji umetnosti in svojih umetnijah. Jaz, ki sem se sprijaznil z dvomom o nedoločni trajnosti Voltaira ali Shakespeara, verjamem (to popoldne enega zadnjih dni leta 1965), da je usojena Schopenhauerju in Berkeleyju.

Klasična ni knjiga (ponavljam), ki nujno ima te ali one zasluge, pač pa knjiga, ki jo rodovi ljudi po najrazličnejših pobudah prebirajo z vnaprejšnjo gorečnostjo in skrivnostno privrženostjo.

Prevedla Vesna Velkavrh Bukilica